

ომარ მიწაძე

იურიდიულ მაცნეებთან დოქტორი,
აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

საბაჟო, საგადასახადო და აქციზურ საქონელზე მარკირების წესების დარღვევა ხელყოფს მარკირების წესების დარღვევათა დოქტორი, აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

ფინანსები

საბაჟო, საგადასახადო და აქციზურ საქონელზე მარკირების წესების დარღვევა ხელყოფს და ზიანს აყენებს ქვეყნის ეკონომიკურ და ფინანსურ ინტერესებს.

მოქმედი კანონმდებლობით აღნიშნული დანაშაულის მიმართ პასუხისმგებლობის დაწესების მთავარი დედააზრი იმაში მდგომარეობს, რომ თავიდან იქნეს აცილებული ის ზიანი, რაც შეიძლება ქვეყნის ეკონომიკასა და ფინანსურ საქმიანობას მიაღწეს.

სამივე სახის დანაშაულთა ხელყოფის ობიექტია საქართველოს ეკონომიკა და ფინანსური საქმიანობა, სუბიექტური მხრივ ეს დანაშაულები შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, რომელსაც განახორციელებენ საქონლის დამამზადებლები, კერძოდ, სპეციალური სუბიექტები. სხვა შემთხვევაში მისი რეალიზატორი ან გადამზიდავი 14 წელს მიღწეული შერაცხადი ფიზიკური პირი ან პირები.

აღნიშნული კატეგორიის საქმეების გამოძიების დაწყების საფუძველად უმეტეს შემთხვევაში გვევლინება მაკონტროლებელი ორგანოებიდან მოწოდებული ცნობა, ან ოპერატიული სამსახურის მიერ მოწოდებული ცნობა, ან უშუალოდ მათ მიერ გამოვლენილი დანაშაულის ნიშნები ეჭვიმტანილის დაკავებისა და მისი პირადი ჩხრეკის შედეგად აღმოჩენილი და ამოღებული გადამალული საგანი და სხვა. ამასთან, თითოეული სახის დანაშაულის ნიშნების გამოვლინებისა და გამოძიების დაწყების საფუძველი გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება, კერძოდ, საბაჟო წესების დანაშაულებრივი დარღვევისა და მარკირებას დაქვემდებარებული აქციზური საქონლის აქციზური მარკის გამოშვების, შენახვის, რეალიზაციის ან გადაზიდვის შესახებ დანაშაულის ნიშნების გამოვლენისა და გამოძიების დაწყებას, როგორც წესი, წინ უსწრებს მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე ოპერატიული სამსახურის მიერ ტვირთის დაკავება, მისი დათვალიერება ან ცნობაში მითითებული ობიექტის ჩხრეკა და საძიებო საგნების ამოღება, ან საბაჟო საზღვარზე გადამსვლელი ან იქედან შემომსვლელი პირების შემოწმება, მათი პირადი ჩხრეკა, ტრანსპორტის დათვალიერება, ამოღების ჩატარება და სხვა. გადასახადისათვის თავის არიდების ფაქტზე კი გამოძიების დაწყების საფუძველად, უპირატესად გვევლინება რევიზიისა და შემოწმების აქტები.

საბაჟო წესების დარღვევასა და მარკირებას დაქვემდებარებული აქციზური საქონლის აქციზური მარკის გარეშე გამოშვების, შენახვის, რეალიზაციის ან გადაზიდვის ფაქტზე გამოძიება უმეტესწილად იწყება საბაჟო პუნქტებში შემოწმებისას გამოვლენილი მონაცემების საფუძველზე.

იმ შემთხვევაში, როცა აღმოჩენილი დაკავებული და წარმოდგენილია მარკირებას დაქვემდებარებული აქციზური საქონელი აქციზური მარკის გარეშე კომპეტენტურმა პირმა უნდა გაარკვიოს და დაადგინოს შემდეგი საკითხები:

- სად, როდის და რა გარემოებებში, რა რაოდენობის საქონელი იქნა აღმოჩენილი და ამოღებული?
- რა ინდივიდუალური ნიშნებით ხასიათდება, სადაა დამზადებული და კონკრეტულად ვისი, რომელი სახელმწიფოს ნაწარმია?
- რა მოცულობისა და ღირებულებისაა იგი?
- რა არის მისი საბაზრო და საბაჟო ღირებულება?

- ვინ არის მფლობელი?
- სად მოხდა მისი შექმნა?
- სად იყო იგი შენახული?
- სად და როდის მოხდა ამ საქონლის აღმოჩენა და ამოღება საქონლით დატვირთული ავტომანქანის ტრანსპორტირების დროს?
- სად და როგორ ჰქონდათ იგი შენახული?
- როდის და ვინ გამოიტანა იგი სარეალიზაციოდ?
- მოახდინეს თუ არა მისი რეალიზაცია, რამდენი და რა ღირებულების?

უფრო მრავალფეროვანია გარემოებები და დოკუმენტები შესამოწმებელი გადასახადისათვის თავის არიდების ფაქტზე მიღებულ მონაცემებთან დაკავშირებით. ასეთ დროს, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გაირკვეს და დადგინდეს:

- კონკრეტულად რა სახის სასაქონლო ოპერაციებითა და რეალიზაციით მიღებული და ამონაგები თანხა არ იქნა შეტანილი დეკლარაციაში?
- სად, როდის, დროის რა მონაკვეთში და რა ფორმით უნდა მოეხდინა გადასახადის შეტანა და არ შეასრულა?
- რომელ სუბიექტს (ბუღალტერი, ინდემწარმე) ევალებოდა მისი შეტანა?
- სად და როდის იქნა ეს სადავო ორგანიზაცია რეგისტრირებული და რა არის მისი სარეგისტრაციო ნომერი და სხვა?

საჭიროა გაირკვეს მოცემულმა პასუხისმგებელმა პირმა რა ხერხებითა და საშუალებებით შეძლო გადასახადებისაგან თავის არიდება-წარმოდგენილი არ იქნა საგადასახადო დეკლარაცია თუ საბუღალტრო აღრიცხვის დოკუმენტები. წინასწარი შეცნობით განზრახ არასწორი მონაცემები იქნა შეტანილი საგადასახადო დეკლარაციაში თუ საბუღალტრო აღრიცხვის დოკუმენტებში. გადამხდელისაგან შემცირებული სახით იქნა გადარიცხული გადასახადი თანხა, თუ საერთოდ არ იქნა იგი შესაბამის ბანკში შეტანილი.

საჭიროა ასევე გაირკვეს სად და რა სახის დოკუმენტებში იქნა შეტანილი არასწორი მონაცემები და მოხდეს მისი ამოღება და მომარჯვება საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების პროცესში გამოსაყენებლად და სხვა.

მარკირებას დაქვემდებარებული აქციზური სააქონლის, აქციზური მარკის გარეშე გამოშვების, შენახვის, რეალიზაციის ან გადაზიდვის საქმეთა გამოძიების დროს მთავარი ყურადღება გადატანილი უნდა იქნეს ისეთ საორიენტაციო საკითხებსა და გარემოებების დადგენაზე, როგორიცაა:

- სად და ვის მიერაა დამზადებული მარკირებას დაქვემდებარებული აქციზური მარკის გარეშე გამოშვებული საქონელი?
- რა სახისა და რა დანიშნულებისაა გამოშვებული სადავო საქონელი?
- ვინ და სად შეიძინა იგი?
- ვინ არის მისი მესაკუთრე?
- საიდან და როგორ მოხდა მისი შემოტანა?
- სად და ვის ჰქონდა იგი შესაძენად მიზარებული?
- თუ ეს საქონელი იმპორტული ნაწარმია, როგორ მოხდა საბაჟო საზღვარზე მისი გადმოტანა და გადახდევინებული იქნა თუ არა მასზე შესაბამისი ბაჟი?
- რა შეადგენს ამ საქონლის ღირებულებას?
- ვინ მოახდინა ამ საქონლის შექმნა, შენახვა ან რეალიზაცია?
- სად, ვისთან და რისთვის მიჰქონდა მოცემული საქონელი?
- ამგვარი საქონლის რეალიზაციას ხომ არ ახდეს ინტენსიურად მოცემული დაკავებული პიროვნება?

- როგორ ხასიათდება საქონლის მეპატრონე და არის თუ არა ის ადრე შემჩნეული ასეთ ქმედებაში ორჯერ ან მეტჯერ?
- საქმეზე მოპოვებული მასალების მიხედვით სს კოდექსის რომელი მუხლის ან მუხლის ნაწილით უნდა მოხდეს ჩადენილი ქმედების კვალიფიკაცია?

საბაჟო წესების დანაშაულებრივი დარღვევის საქმეების გამოძიების დროს მთავარი ყურადღება გადატანილ უნდა იქნეს საქმის სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევისათვის მნიშვნელობის მქონე ისეთი გარემოებების დადგენაზე, როგორცაა:

- რა მოცულობისა და ღირებულებისაა საბაჟო საზღვარზე გადატანილი ან გადმოტანილი საქონელი?
- როდის და როგორ მოხდა საბაჟო საზღვარზე დიდი ოდენობით მოძრავი ნივთის გადატანა ან მისი გადმოტანა?
- ხომ არ იქნა იგი ჩადენილი საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით ან მისგან მალულად?
- ამგვარი საქონლის გადატანა ან გადმოტანა ხომ არ მოხდა რაიმე სახის ყალბი დოკუმენტის ან საბაჟო იდენტიფიკაციის საშუალების გამოყენებით?
- საბაჟო საზღვარზე ესეოდენ დიდი ოდენობით ნივთების ან საქონლის გადატან-გადმოტანა ხომ არ მოხდა დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების შეტანით?
- საბაჟო საზღვარზე გადატანილი ან გადმოტანილი ეს ნივთები თავისი ღირებულებით ხომ არ მიეკუთვნება განსაკუთრებით დიდ ოდენობას?
- ხომ არ მოხდა საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი კულტურის ძეგლის ან ძეგლის ნიშნის მქონე ობიექტის ძვირფასი ლითონისაგან დამზადებული საიუველირო ნაკეთობის, ან ნაკეთობის ჯვართის წესის დარღვევის გადატანა ან გადმოტანა?
- ხომ არ ჰქონდა ადგილი საქართველოს საბაჟო საზღვარზე შხამიანი, მომწალავი, რადიოაქტიური ან ფეთქებადი ნივთიერების, შეიარაღების, ასაფეთქებელი მოწყობილობის, ცეცხლსასროლი იარაღის, ან იმ მასალისა და მოწყობილობის გადატან-გადმოტანას, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მასობრივი განადგურების იარაღის შესაქმნელად?
- ადგილი ხომ არ ჰქონდა კანონით გათვალისწინებულ საბაჟო წესების დარღვევის ჩადენას რომელიმე მაკვალიფიცირებელ გარემოებაში?
- ხომ არ იყო ეს დანაშაულებრივი ქმედება ჩადენილი მოცემული პირის მიერ არაერთგზის?
- ხომ არ იყო იგი ჩადენილი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით?
- ხომ არ მოხდა ამ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა საბაჟო კონტროლის განმახორციელებელის მიმართ ძალადობის გამოყენებით?
- ხო არ იყო იგი ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ?
- დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის შემდეგ კვალის დაფარვის მიზნით რა ხერხები და საშუალებები იქნა გამოყენებული?
- საბაჟო წესების დარღვევა ხომ არ იყო გამოწვეული უკიდურესი აუცილებლობითა და სხვა გარემოებებით?

ზემოთჩამოთვლილი საკითხების განხილვა არც თუ იშვიათად უხდება სასამართლოს სამსჯავრო გამოძიების დროს, როცა ხდება საქმის არსებითი განხილვა და ასეთი მაგალითები უამრავია სასამართლო პრაქტიკაში, რომლის აქ ჩამოთვლა ძალიან შორს წაგვიყვანს.

გადასახადისათვის თავის არიდების საქმეების გამოძიებასთან დაკავშირებით აუცილებელია გამოძიების დაწყების პირველსავე ეტაპზე გამოკვლეული და დადგენილი იქნეს ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები და გარემოებები, როგორცაა:

- რა ვადები იყო დაწესებული გადასახადისათვის საგადასახადო კანონმდებლობით და მოცემულ

კონკრეტულ შემთხვევაში დროის რა მონაკვეთში მოხდა გადასახადისაგან თავის არიდება?

- სად, როდის და როგორ იქნა ჩადენილი მოცემული გამოსაძიებელი დანაშაულებრივი შემთხვევა?
- როდის იქნა დაარსებული მოცემული ორგანიზაცია და ვინ არის მისი დამფუძნებელი?
- ბოლოს როდის იქნა შემოწმებული ეს ორგანიზაცია საგადასახადო ინსპექციის მიერ და დროის რა მონაკვეთში?
- რა სახის საქმიანობას ეწეოდა ან ეწევა მოცემული ორგანიზაცია?
- გადასახადისათვის თავის არიდება ჩადენილი იყო საგადასახადო დეკლარაციის წარუდგენლობით, თუ მასში წინასწარი განძრახვით არასწორი მონაცემების შეტანით?
- გადასახადისათვის თავის არიდება ხომ არ იქნა ჩადენილი საბუღალტრო-საანგარიშო დოკუმენტებში არასწორი მონაცემების შეტანით?
- სრული ოდენობით იქნა თუ არა გადასახდელი თანხა ბიუჯეტში?
- რამდენად შემცირებული სახით იქნა შეტანილი ბიუჯეტში გადასახდელი თანხა?
- სად და რა სახის დოკუმენტებში იქნა შეტანილი საგადასახადო თანხის ოდენობა შემცირებული სახით?
- ადგილი ხომ არ ჰქონდა საშემოსავლო დოკუმენტებში მათ არასწორ აღრიცხვას?
- რა რაოდენობის თანხაა დარჩენილი გადასახდელი და არის თუ არა იგი სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დასჯადი და სსკ-ის რომელი მუხლის რომელი ნაწილით?
- ვის ევალებოდა მოცემული გადასახადის გადახდა, მისი შეტანა საგადასახადო ბიუჯეტში და კონკრეტულად ვინ არ შეასრულა იგი?
- ვისი ხელმოწერითაა შედგენილი საგადასახადო დეკლარაცია და მასში რამდენადაა შემცირებული გადასახადი?
- კონკრეტულად რა ხერხებითა და საშუალებებით მოხდა გადასახადებისაგან თავის არიდება?

ზემოთ ჩამოთვლილი საკითხები და გარემოებები ამომწურავი არაა და მისი რაოდენობა ყოველ კონკრეტულ საბაჟო სახის დანაშაულთა გამოძიების დროს შეიძლება გაიზარდოს ან შემცირდეს. ამ საკითხებისა და გარემოებების დადგენის საშუალებები თავიანთი იურიდიული ბუნებითა და ტაქტიკური თავისებურებებით მრავალფეროვანია. ვფიქრობთ, სტატიაში დასმული საკითხების გათვალისწინება ხელს შეუწყობს ტვირთბრუნვის ეფექტიანად მართვას და ფისკალური შედეგების გაუმჯობესებას.